

NICOLAE (MILESCU) SPĂATARUL — DESCOPERITORUL
SIBERIEI. CU PRILEJUL ANIVERSĂRII A 350 DE ANI
DE LA NAȘTERE (1636—1986).

ALEXANDRU ANDRONIC

Personalitatea fascinantă — de prim ordin a culturii est și sud-est europene — a cărturarului Nicolae (Milescu) Spătarul, primul român călător pe ruta terestră Moscova — Pekin, a determinat, în contextul istoriografiei contemporane, abordarea operei sale enciclopedice nu numai de către specialiștii din România, ci și de cei din U.R.S.S., fiind angajate în competiție condee prestigioase din diverse domenii ca filosofia, estetica, geografia, istoria, cartografia, științele naturale, etnogeneza istorică, etnografia, folcloristica, filologia, lingvistica, literatura, beletristica și textologia.

Prin opera sa *Puteșestvie Ćerez carstvo Sibirskoe* — una din cele trei lucrări de răsunset european la vremea sa — Nicolae (Milescu) Spătarul este considerat, pe drept cuvânt, descoperitorul Siberiei.

Actualitatea operei Spătarului se evidențiază mai ales în contextul analizei, din ce în ce mai aprofundate, a unor aspecte cu totul noi, privind entogeneza istorică, etnografia istorică, cartografia, folcloristica, fauna și flora Siberiei. Un loc aparte, din punctul de vedere al contemporaneității noastre, este rezervat vestitului lac **Baikal**, a cărui descriere, după trecerea a trei secole, își păstrează claritatea, prospețimea și valoarea științifică, ca un splendid unicat al capacității umane creatoare, raportată la exigențele științei din zilele noastre. Este dovada priorităților românești în istoria universală.

Iată de ce atenția noastră se îndreaptă asupra Conferinței Unionale de la Irkutsk (U.R.S.S.) consacrată aniversării a 350 de ani de la nașterea Spătarului. Desfășurată între 11 și 13 decembrie 1986, sub egida unor prestigioase instituții de învățământ și cultură din Uniunea Sovietică, conferința respectivă s-a bucurat de participarea specialiștilor din Moscova, Leningrad, Irkutsk și Chișinău. Savanții întruniți au analizat multiplele aspecte ale operei enciclopedice a marelui cărturar, după cum o dovedesc comunicările susținute. Conferința unională dedicată Spătarului a fost inaugurată prin cuvântul de deschidere rostit de profesorul universitar Gh. F. Bogač, de la Universitatea de stat „A. Jdanov” din Irkutsk, fiind urmată de prezentarea comunicărilor: „Concepția naturalist-științifică a spătarului” (S. Gh. Lupan) și „Concepția estetică a Spătarului” (M. I. Cimpoi).

O. A. Belobrova, binecunoscuta editoare în limba rusă a tratatelor estetice ale Spătarului, a prezentat comunicarea „Spătarul Milescu de-

spre Sf. Sofia din Constantinopol“, iar o serie de alte comunicări au fost axate pe analiza unor probleme complexe referitoare la trecutul Siberiei. Semnalăm în mod deosebit pe cele referitoare la „Baicalul în viziunea Spătarului“ (S. Gh. Gurulev), „Operele Spătarului ca sursă a etnogenezei istorice a Siberiei“ (V. N. Maticuk), „Rolul Spătarului în istoria cartografiei Siberiei“ (B. P. Polevoj), precum și „Importanța operei Spătarului pentru etnologia istorică și folclorul Siberiei“ (V. M. Gucak).

În comunicarea „Materiale arhivistice despre Spătar aflate la Irkutsk“, Gh. F. Bogač s-a referit în special la „Codicele“ Spătarului existent în biblioteca științifică a Universității de stat „A. A. Jdanov“, iar P. T. Balmuș a prezentat comunicarea „Enchiridionul după ispisocul din Kiev“, ceea ce ne evidențiază bogăția materialelor arhivistice din U.R.S.S. privind operele Spătarului Milescu.

Alte probleme aflate în strinsă legătură cu viața și opera Spătarului au făcut obiectul comunicărilor pe tema de textologie. Astfel V. N. Strelcov a analizat „Traducerile englezești și românești ale operelor Spătarului despre Siberia și China“, iar A. I. Eșanu și-a pus întrebarea „Fost-a Spătarul Milescu în Anglia?“, având în vedere unele știri care indică contacte între intelectualitatea engleză și cărturarul român la vremea respectivă.

Nu au lipsit nici comunicările de caracter general privind istoriografia sovietică și ecoul în contemporaneitate ale multiplelor preocupări ale acestui cărturar, despre care s-a scris pertinent că a reprezentat puntea de legătură între Occident și Rusia la finele secolului XVII, inaugurând o dată cu curentul enciclopedist și răspîndirea barocului în estul Europei. Astfel, A. A. Matkovskaja a vorbit despre „Istoriografia sovietică referitoare la viața și opera Spătarului“ iar Conferința Unională s-a încheiat cu o comunicare plină de semnificație intitulată „Spătarul Milescu și contemporaneitatea noastră“ (V. P. Trușkin, Gh. K. Madan și V. I. Zorkin).

După cum era de așteptat în presa din Irkutsk s-a menționat în chip deosebit evenimentul respectiv, Gh. F. Bogač publicînd în „Vostoko-Sibirskaja Pravda“ (din 14.12.1986) un substanțial articol subliniind profunđa înțelegere a moștenirii culturale inestimabile a operei Spătarului. De asemenea, în „Sovetskaja Molodež“ (din 18.12.1986), același autor a publicat articolul intitulat „În jurul Spătarului“, iar sub genericul „Milescu-350“ același ziar a publicat extrase din opera lui Nicolae (Milescul) referitoare la călătoria de-a lungul Siberiei, fiind inclus și fragmentul consacrat descrierii lacului Baical.

În încheierea acestor rînduri se cuvine a sublinia că actualitatea creației enciclopedice a cărturarului Nicolae (Milescul) Spătarul a preocupat și pe specialiștii din țara noastră mai ales din punct de vedere al necesității de a se urgenta atît studiarea cît și editarea tuturor operelor Spătarului Nicolae (Milescu). În felul acesta se va realiza, așa cum preconizează savantul slavist Pandele Olteanu, „treptat un corpus de opera omnia ale lui N. Milescu, el însuși un monument viu de vastă cultură, un adevărat „cronograf“ cum îi spunea patriarhul ecumenic Dositei, un „vir perdoctus et polyglotus“ cum îi spuneau cărturarii occidentali“.